

verontrust, omdat consistentie inzake criminaliteit onzes inziens ontbreekt. Juist in deze tijd is dit hard nodig.

Mijnheer de Voorzitter! Met belangstelling wachten wij het antwoord van de bewindslieden af. Pas daarna zullen wij overwegen, of wij onze stem wel aan dit wetsvoorstel zullen kunnen geven.

De Voorzitter. Het woord is thans aan de heer Glasz, die zijn maiden-speech zal houden. Proficiat, mijnheer Glasz!

□

De heer Glasz (CDA): Op 22 december 1849 werd in St. Petersburg een aantal gevangenen naar het Semjonof-plein gebracht. Nadat zij bij 22 graden vorst zich van hun bovenkleding hadden moeten ontdoen, stak men hen in doodshemden en de eerste drie werden ter executie onder de galg geleid. Het volgende drietal zou een minuut later worden opgeroepen. Op dat ogenblik zwaaide een koerier met een witte doek. De trom roffelde. De Tsaar aller Russen had de veroordeelden het leven geschonken. Ware de terechtstelling doorgestaan, dan zouden "Schuld en boete", "De idioot", "De gebroeders Karamazow" nimmer zijn geschreven want onder hen die daar op de drempel tussen leven en dood stonden, bevond zich Fjodor Michaelowitsj Dostojewski.

Voorzitter! Dit was een voorbeeld van gratie uit de vorige eeuw. Het is professor I.A. Diepenhorst, die het geeft in een opstel uit 1949 (Opstellen op het gebied van recht, staat en maatschappij aangeboden aan A. Anema en P.A. Diepenhorst, Uitg. S.J.P. Bakker, Amsterdam - 1949), dat de titel droeg: "Het recht van gratie". Die titel brengt ons al aanstonds bij een kernpunt van dit wetsvoorstel. Immers, gratie was een gunst, een privilege van de vorst en niet een recht. Of zou het kunnen zijn dat een justitiabele in bepaalde gevallen toch een recht op gratiëring kan ontlenen, bij voorbeeld aan de hand van vergelijkbare gevallen, zoals leden van de fractie van het CDA aan de overzijde zich afvroegen? Neen, zo zei de minister in zijn memorie van antwoord aan de Tweede Kamer: "Het feit dat een beslissing om al of niet gratie te verlenen niet aan verdere rechterlijke toetsing onderworpen is, betekent dat een gratiebe-

slissing niet voor de rechter afdwingbaar is". Voorzitter! Ik zal dit antwoord van de minister nader onder de loep nemen en nagaan, hoe het nu met die rechterlijke toetsing zit. Daarna wil ik aan de hand van de praktijk een paar knelpunten bezien, waaronder de vraag of er verband bestaat tussen mogelijk oneigenlijk gebruik en de duur van de gratieprocedure. In het algemeen kan ik zeggen dat mijn fractie instemt met dit wetsvoorstel. Ik voeg hieraan mijn waardering toe voor de uitvoering die de bewindslieden hebben gegeven aan de grondwettelijke opdracht om de gratie bij wet te regelen.

Zolang de bevoegdheid om gratie te verlenen geconcentreerd was bij de monarch, was er geen plaats voor rechterlijke controle achteraf. Dit moeten wij goed onderscheiden van advisering door de rechter vooraf. De grondslag van de bevoegdheid van de monarch was immers gelegen in de goddelijke gerechtigheid waaraan de soeverein zijn recht tot begenadiging ontleende. En dat recht was sterker dan de kracht der wet, zo lees ik bij De Savornin Lohman ("Onze Constitutie" van 1907). Onze Grondwet van 1972 kende het recht tot gratiëring toe aan de Koning maar de grondwetgever anno 1983 heeft daarin verandering gebracht. Gratie wordt nu verleend bij Koninklijk besluit, zo vermeldt artikel 122. Daarmee is de gratieverlening in ons land verschoven van een privilege des Konings naar gewoon regeringsbeleid, met verantwoordigsplicht tegenover het parlement. Ter toelichting op de nieuwe tekst verklaarden de verantwoordelijke bewindslieden in 1980/1981: "In dezen verschilt een besluit tot gratie niet van andere beslissingen van de regering.". Kwam daarmee nu ook verandering in de beleidsvrijheid van de gratieverlener? Voor de koning was het een gunst die hij al dan niet verleende. Afhankelijk van des konings luim, zoals men in de literatuur nogal eens badinerend stelde. Maar, betekent dit nu dat de luim van de koning plaats heeft gemaakt voor die van de minister? Er is, denk ik, meer aan de hand. Ik denk dat de beleidsvrijheid van de gratieverlenende instantie beperkter is geworden met als spiegelbeeld dat de justitiabele meer uitzicht heeft gekregen op een recht. Gepaard aan de verschuiving van koninklijk privilege naar gewoon regeringsbeleid is een tweede verschuiving op

gang gekomen, de ontwikkeling van gunst naar recht. Dat proces — ik wil dat graag benadrukken — vindt niet zijn oorsprong in dit wetsontwerp ofschoon het er wel door wordt versterkt. Dat proces was al ingezet met de desbetreffende grondwetswijziging van 1983. Daarbij zou je de vraag kunnen stellen of wij daar gelukkig mee zijn. Het enerzijds en anderzijds is aan de overzijde uitvoerig aan de orde geweest en ik zal die niet gaan herhalen. Wel wil ik zeggen — met name in de richting van de RPF-fractie — dat ik haar gemengde gevoelens over dit wetsvoorstel best kan begrijpen, maar wij zijn nu wel bezig met de consequentie van een beleidskeuze uit 1983. Die geschiedenis draai je niet terug. Overigens — dit met name ten behoeve van de heer Schuurman, die de minister tevergeefs heeft gevraagd om recente gegevens in de ons omringende landen — kan ik verwijzen naar het kersverse proefschrift "Gratierecht in beweging", waarover de heer Schuurman ook al sprak, van mevrouw Van Oortmerssen, waarin zodanige informatie staat. Zij hoopt overmorgen te promoveren. Het is nog iets te vroeg om haar daar nu al mee te feliciteren, maar het ga haar goed!

De heer Schuurman (RPF): Mijnheer de Voorzitter! De heer Glasz vroeg of wij niet gebonden zijn aan art. 122 van de Grondwet. Natuurlijk, maar de vraag is of het voorliggende wetsvoorstel noodzakelijk volgt uit art. 122. Met hem betreur ik de inhoud van dat artikel, maar daaraan zijn wij inderdaad gebonden. Er zou toch ook een uitwerking mogelijk zijn geweest zonder bij voorbeeld het aangeven van materiële criteria? Daarover is aan de overzijde ook uitvoerig gesproken.

De heer Glasz (CDA): Ik kom daar nog op, maar wil nu al zeggen dat de voornaamste verandering van die grondwetswijziging is geweest dat niet langer de koning, maar de kroon de bevoegdheid kreeg. Dat is naar mijn smaak de fundamentele verandering geweest. Daarmee is naar mijn idee ook de verschuiving ingezet van gunst naar recht. Als het erom gaat dat die criteria er niet in hadden hoeven, dan kom ik daarover nog te spreken.

De heer Van Veldhuizen (PvdA):

Voorzitter! Nu de heer Schuurman toch al in een maidenspeech heeft geïnterrumpeerd, doe ik het ook maar. De heer Glasz kan toch niet menen dat er in 1983 op dit punt een wezenlijke verandering heeft plaatsgevonden? De koning uit de Grondwet van 1972 was toch niet echt de koning als persoon? Ook daar werd toch de regering bedoeld?

De Voorzitter: Het is inderdaad de gewoonte in dit huis dat in maidenspeeches niet wordt geïnterrumpeerd. Kunnen wij met elkaar afspreken dat wij dat niet meer doen en dat wij daarmee wachten op de tweede instantie?

De heer Glasz (CDA): Voorzitter! Mag ik de heer Van Veldhuizen dan ook niet beantwoorden?

De Voorzitter: Zeker wel, maar ik wil alleen maar voorkomen dat er nog andere interrupties komen.

De heer Glasz (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Aan het adres van de heer Van Veldhuizen kan ik dan zeggen, dat dit volgens mij wel het geval is. Ik geloof dat er in 1983 veel meer is gebeurd dan men zich realiseert. Toen had men zich af moeten vragen of wij niet te ver afdwalen van het privilege. Een grondwetswijziging is niet het plotsklaps introduceren van een nieuwe ontwikkeling; neen het is veeleer het markeren van een reeds in gang zijnde ontwikkeling. Het moment waarop zo'n ontwikkeling wordt afgerond met het verplaatsen van de bevoegdheid van de Koning naar de Kroon heeft volgens mij veel meer dan alleen een symbolische betekenis.

Men kan mij tegenwerpen dat de minister de Raad van State ook niet had kunnen volgen, bij voorbeeld door de geadviseerde motivering-splijcht niet op te nemen. Ik denk dat dit een achterhoedegevecht zou zijn geweest en daarom acht ik de keuze van de bewindslieden verstandig. Ik begrijp ook de gedachtengang om naar aanleiding daarvan de gronden waarop gratie kan worden verleend ook in de wet op te nemen, maar — en dat geef ik de heer Schuurman toe — het versnelt wel het verschuivingsproces, dat overigens toch geleidelijk verloopt. Artikel twee bepaalt kort samengevat, dat gratie kan worden verleend op grond van een nieuwe of alsnog relevante omstandigheid of als met verder-

gaande executie geen redelijk doel meer wordt nagestreefd. Welnu, deze limitatief bepaalde gronden wekken een verwachtingspatroon. Weliswaar sluiten ze vrijwel naadloos aan op de criteria die wij al kenden en die al sinds de gratieregeling van 1976 worden toegepast, maar de thans tot wettelijke grondslag verheven motivering, met daarbij de motiveringsplicht, versterkt het verwachtingspatroon van de justitiabelen.

Het is interessant om te zien hoe men dit vroeger wilde ontgaan. In 1946 — nog het tijdperk van de gunst — hield de toenmalige minister van Justitie de heer Van Maarseveen juist om diezelfde reden vastlegging van criteria af. Ik lees bij Diepenhorst (zie blz. 159): "Veel aandrang werd er na afloop van tijd op den minister geoefend om de richtlijnen die hij bij de gratieverlening volgde, mede te delen. Evenwel het antwoord hield een weigering in, om te vermijden — zo werd betoogd — dat de veroordeelden zouden gaan rekenen op begenadiging, wat toch met het wezen der gratie strijdig was."

Maar, zo zal men zeggen, er staat toch nog steeds dat gratie kan worden verleend. Het hoeft dus niet. Aan de hand van het volgende zullen wij zien dat, wanneer een zaak volgens de criteria lijkt te kwalificeren, de vraag niet zozeer meer is of gratie kan worden verleend, doch veeleer of de Kroon de gratie kan weigeren. Het woordje "kan" duidt op een discretionaire bevoegdheid. Het geeft de Kroon de subjectieve beoordelingsvrijheid om op politieke of doelmatigheidsgronden beleidskeuzes te maken. Daarin mag de rechter in beginsel niet treden. Die discretionaire bevoegdheid kent echter haar objectieve grenzen in de wettelijke criteria van artikel twee en in het ongeschreven recht. Dat ongeschreven recht wordt gevormd door de beginselen van behoorlijk bestuur die in de memorie van toelichting terecht, maar onomwonden, toepasselijk worden geacht. Hier speelt de rechter weer wel een rol. Desgevraagd zal hij een gratiebeslissing aan die criteria en aan die beginselen moeten toetsen. Naar huidige rechtsopvatting kan geen enkele discretionaire bevoegdheid ertoe strekken dat bestuursorganen "naar eigen voorkeur, ingeving of willekeur" zouden mogen beslissen. Vergelijk ten deze met de formulering van prof. Van der Hoeven in Themis

uit 1974. (De grenzen van de rechterlijke functie in de administratieve rechtspraak, R.M. Themis 1974, p. 673, opgenomen in Staatrecht eb Bestuursrecht, Opstellen van prof. mr. J. van der Hoeven, Zwolle 1984, p. 212.) Een adagium dat nog steeds geldt.

Toetst de administratieve rechter — dus nog niet de burgerlijke rechter — de uitoefening van de discretionaire bevoegdheid dus aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur, de burgerlijke rechter deed zulks tot voor kort niet op gelijke wijze, doch indirect en wel via het willekeursverbod. In maart van dit jaar heeft de Hoge Raad echter ook die knoop doorgehakt. In het arrest Amsterdam/Ikon is beslist dat de civiele rechter handelen van de overheid ook rechtstreeks kan toetsen aan de gelijkheids- en vertrouwensbeginselen. In het Nederlands Juristenblad van 21 november j.l. bespreekt mr. Verhey dit arrest. ("Onrechtmatige overheidsdaad en beginselen van behoorlijk bestuur: De Hoge Raad toetst eindelijk rechtstreeks", NJB 1987, afl. 41, blz. 1309 e.v.) Hij knoopt daar voor ons onderwerp zeer lezenswaardige beschouwingen over beleidsvrijheid en marginale toetsing aan vast. Ik sprak van een geleidelijk proces. Toetsing vindt ook plaats inzake bevoegdheden van bestuursorganen waarvan tot voor kort werd aangenomen dat zij niet aan ongeschreven recht zouden kunnen worden getoetst, zoals besluiten tot vaststelling van wetgeving in materiële zin. (Zie de uitspraak van de Hoge Raad d.d. 16 mei 1986, AB 1986, 574 over de landbouwvliegers.)

Hoe nu ten aanzien van de gratiebesluiten? Vast staat dat Arob-beroep ter zake niet openstaat. Naar aanleiding van het antwoord dat de minister in de Tweede Kamer aan de CDA-fractie heeft gegeven, namelijk geen rechterlijke toetsing, heb ik bij de schriftelijke voorbereiding in de Eerste Kamer gevraagd of de bewindslieden het werkelijk uitgesloten achten dat gratiebeslissingen worden getoetst door de civiele rechter. (Zie de vragen waarbij de leden van de PvdA-fractie zich aansloten in het voorlopig verslag.) Het antwoord luidde: "Wij achten dat, zeker waar het de inhoud van zulke beslissingen betreft, inderdaad het geval." Een toetsing was dus uitgesloten. En verder: "Een beroep op de civiele rechter in

gevallen waarin procedurevoorschriften niet zouden zijn nageleefd, valt niet uit te sluiten." Er wordt dus een kleine stap terug gedaan. Het zou wel voor de procedure kunnen gelden.

Ik vrees dat die stelling van de bewindslieden onjuist is. Rechtspraak en literatuur wijzen anders uit. Ook inzake gratiebesluiten is toetsing door de rechter mogelijk, welke toetsing, anders dan in de memorie van antwoord staat, zich niet behoeft te beperken tot de naleving van procedurevoorschriften. (Zie HR 11 februari 1977, NJ 1977, 255.)

De uitspraak in de memorie van toelichting dat de justitiabele geen afdwingbaar recht op gratieverlening kan doen gelden, zou nog zo kunnen worden opgevat dat de wet geen rechtstreekse aanspraak op gratie verschaft. Dit is in zoverre juist dat de in het arrest van 1977 bedoelde plicht van de rechter tot terughoudendheid nog steeds die betekenis heeft dat het niet aan de rechter is, de afweging te verrichten die de Grondwet en de beoogde wet aan de Kroon opdragen. Ik herhaal: anders dan de memorie van antwoord aan de Eerste Kamer stelt, heeft de justitiabele wel aanspraak op een rechtmatige uitoefening van de hier bedoelde discretionaire bevoegdheid, dus een afweging in overeenstemming met het ongeschreven recht.

Ik meen dat wij derhalve moeten concluderen dat rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid van veel verdergaande toetsing door de rechter dan de bewindslieden blijk gaven te doen. Mevrouw Van Oortmerssen, die overmorgen hoopt te promoveren, komt tot eenzelfde slotsom (t.a.p. blz. 57). De vermoedens in die richting van de leden van de CDA-fractie in de Tweede Kamer waren dus zo gek nog niet. De vragen van de heer Schuurman op dit punt evenmin.

Ik zei u te vrezen dat 's ministers stelling onjuist was. Ik doel daarmee op zijn beduchtheid voor verdere belasting van de toch al overbelaste rechterlijke macht. Ik deel die vrees. Maar door ontkenning van de ontwikkeling bezweer je die niet. Jaagt dit wetsontwerp dus de geest uit de fles? Ik dacht het niet. Zo men daar al van kan spreken — ik herhaal dat — dan is dat bij de grondwetsherziening van 1983 al gebeurd. De ontwikkeling van gunst naar recht, met zijn beperkingen, is evident.

Voorzitter! Ik heb nog enkele

observaties uit de praktijk. De gratieprocedure duurt te lang. Ik lees van een gemiddelde afdoeningstermijn van 9 maanden. Dat heeft een tweërlei negatief effect. Ten eerste bij de rechterlijke macht die op het verzoek moet adviseren. Er staat geen termijn waarbinnen op een gratieverzoek moet worden beslist. Dus is er voor de politie, de officier of de rechter geen urgentie bij de uitvoering van hun adviesplicht. Als deze functionarissen door achterstanden klem zitten — en dat zitten ze niet zelden — dan blijven de graties liggen.

Het tweede negatieve effect ligt aan de kant van de justitiabele. Een binnen de termijn van acht dagen door een veroordeelde ingediend gratieverzoek schorst de tenuitvoerlegging, behoudens voorarrest. Maar ook buiten die termijn pleegt de officier van Justitie in Nederland in opschorting te bewilligen. Dat wekt gratieverzoeken in de hand. Men bereikt er in ieder geval altijd al uitstel mee. Men mag aannemen dat na verloop van ongeveer 9 maanden er al gauw sprake is van een nieuwe omstandigheid. Dit lokt oneigenlijk gebruik uit.

Hoeveel wordt er afgewezen en hoeveel gehonoreerd? Ik lees in de stukken dat 92% wordt afgewezen en dat 8% wordt gehonoreerd. Wijst dat op oneigenlijk gebruik? Misschien, ik weet het niet. Het is een relatief gegeven. Maar het is wonderlijk gesteld, want Diepenhorst meldt (blz. 156) dat in 1899 1243 verzoeken werden behandeld en 111 of wel 8% der aanvragers geheel of gedeeltelijk inwilliging verkregen. Wat dat betreft is er niets veranderd. Over dat oneigenlijk gebruik heeft de minister in de openbare behandeling in de Tweede Kamer zijn zorg uitgesproken. Ook die zorg deel ik. Hij deed indirect een beroep op de advocatuur om oneigenlijk gebruik tegen te gaan. Ik wil dat beroep graag ondersteunen met de relativeering dat een justitiabele voor het indienen van een gratieverzoek geen advocaat nodig heeft. Ik raad de bewindslieden wel aan om deze zorg rechtstreeks met de Orde van Advocaten te bespreken en niet te volstaan met het doen van een indirect beroep in de Kamer.

Een structurele factor blijft de te lange afdoeningstijd. Op mijn vraag om een kortere termijnstelling heeft de minister in de memorie van

antwoord afwijzend gereageerd. Ik geef dit toch op nieuw in overweging.

Tot slot, Voorzitter, heb ik nog twee vragen. Op mijn vraag, waar de leden van de fractie van de Partij van de Arbeid zich aansloten, of de advisering van de rechterlijke macht openbaar is, werd bij antwoord gesteld dat het rechterlijk advies en het verslag van het Openbaar Ministerie te beschouwen zijn als stukken van externe adviesorganen, waarvan de betrokkene op grond van de Wet openbaarheid van bestuur desgevraagd, nadat de beslissing op het gratieverzoek is genomen, kennis kan nemen. Nu het Openbaar Ministerie onder verantwoordelijkheid van de minister van Justitie werkt, kan dat niet als extern adviesorgaan worden beschouwd. Dat geldt wel voor de rechter. Mij ontgaat echter op welke grond de, ingevolge de Wet openbaarheid van bestuur, verplichte openbaarmaking op verzoek zou kunnen worden opgehouden totdat de beslissing op het gratieverzoek is genomen.

Mijn tweede vraag heeft betrekking op de dienstverlening. De rechtbank pleegt niet zelden gebruik te maken van uitstel van vonniswijzing totdat de overeengekomen dienstverlening bevredigend is afgerond. Je kunt kiezen: je kunt iemand voorwaardelijk veroordelen en dan is het verder aan de officier om naderhand te kijken of aan de voorwaarde is voldaan maar je kunt ook het vonnis aanhouden, en de zaak bij voorbeeld na een half jaar op de zitting plaatsen om te bezien of aan de voorwaarden is voldaan. Dat levert in de praktijk een veel grondiger controle op, want ik heb gehoord dat van de controle niet veel terecht komt.

Op een vraag van de heer Schuurman — naar mijn idee heeft hij terecht dit punt zojuist ook weer benadrukt — in het voorlopig verslag heeft de minister meegedeeld moeite te hebben met de rechtstitel. Dat is mij aanstonds niet duidelijk en daarop zou ik graag een nadere toelichting krijgen. Men leest in het proefschrift van mevrouw Van Oortmerssen (blz. 82), dat het aantal aanhoudingen van de gratiebeslissing in het kader van dienstverlening defacto groeiende is en in 1986 al 216 bedroeg. Dus het pleidooi waarom ook de gratieverlener niet meer gebruik zou maken van de methode van het aanhouden van de gratie tot aan de voorwaarden is

voldaan in plaats van een voorwaardelijke gratie te verlenen zou aanmerkelijke voordelen in de controle kunnen leveren. Ik zou graag willen weten waarom die rechtstitel daar nu zulk een belemmering voor is.

Er is nog een belang en wel, dat wanneer een gratie voorwaardelijk is verleend en nader zou blijken dat aan die voorwaarde niet is voldaan, die gratie zou moeten worden herroepen. Dat is wederom een besluit dat onderhevig is aan rechterlijke toetsing, iets waar wij juist niet naar toe zouden willen. Alles pleit ervoor om te kijken of hier het aanhoudingsstelsel toch niet meer ingang zou moeten vinden.

Mevrouw Bolding (CPN): Voorzitter! Alvorens op de Gratiwet in te gaan, wil ik de heer Glasz vanaf deze plaats gelukwensen met zijn maidenspeech!

Het is verheugend, dat het voorliggende voorstel van wet tijdig bij de Tweede Kamer is ingediend en thans hier ter goed- of afkeuring voorligt. Respect voor de nieuwe Grondwet vereist dat ook, een respect dat positief afsteekt bij de laksheid van de regering inzake de totstandkoming van een wet, verondersteld aanwezig te zijn bij de inwerkingtreding van het grondrecht dat een ieder het recht heeft het land te verlaten. Wat de zogeheten gratiwet betreft, is zorgvuldig te werk gegaan. De bij wet vast te leggen "regelen voor de indiening en behandeling van en een beschikking op verzoekschriften om gratie" zijn thans zodanig geformuleerd, dat de schijn van een hoogstpersoonlijk en dus subjectief oordeel van het staatshoofd wordt weggenomen. Zij geeft de justitiabelen een bescherming tegen een ongelijke behandeling waar het eenzelfde soort delict betreft en waar de overheid, in casu de minister, duidelijk ten aanzien van het gratiebeleid aangesproken kan worden op het vereiste "behoorlijk bestuur".

Onzes inziens treedt, indien dit wetsvoorstel wordt aangenomen, ten volle en duidelijk zichtbaar de ministeriële verantwoordelijkheid in werking. De minister dient zijn verantwoording af te leggen aan het parlement indien bij de praktische uitvoering van de regelen en de interpretatie van de twee vastgelegde criteria in artikel 2 vragen en/of

problemen rijzen. Als het gaat om behoorlijk bestuur, dienen naast deze twee hoofdcriteria ook de algemene maatschappelijke effecten van beslissingen te voren te worden afgewogen. De thans geformuleerde regelen scheppen op zich zelf — en dat is onzes inziens ook volledig juist — geen recht op gratie.

Ten aanzien van artikel 2, lid b blijft een ruime interpretatie mogelijk. Ware dat niet het geval, dan zouden wij dit wetsvoorstel niet kunnen goedkeuren. Voor ons wordt aanvaarding van het wetsvoorstel mogelijk door de ondubbelzinnige uitspraak van de minister in zijn nota naar aanleiding van het eindverslag, uitgebracht door de Tweede Kamer ten aanzien van het vraagstuk van gedetineerde oorlogsmisdadigers. De minister verklaarde immers: "De tekst van artikel 2 is echter zo geformuleerd dat daarin geen verplichting tot verlenen van gratie kan worden gelezen, zodat er ruimte blijft naast de juridische zulke factoren mee te wegen als in de regeringsverklaring van 4 maart 1972 betreffende de gedetineerde oorlogsmisdadigers tot gelding werden gebracht."

Deze uitleg zal behoren tot de geschiedenis van deze wet, indien het huidige wetsvoorstel tot wet wordt verheven. Wij achten deze uitspraak van essentiële betekenis en zullen derhalve voor dit wetsvoorstel stemmen.

De vergadering wordt van 11.46 uur tot 12.45 uur geschorst.

Voorzitter: De Rijk

Staatssecretaris Korte-van Hemel: Voorzitter! Ik begin mijn beantwoording met het bedanken van de leden van deze Kamer voor hun inbreng. Ik spreek mijn grote waardering uit voor de maidenspeaker in uw midden, de heer Glasz.

Zaken betreffende een aantal onderwerpen die behoren tot het beleidsterrein van de bewindslieden van Justitie worden zowel door mij als de minister ondertekend. De uitvoering van gratie behoort zeker tot mijn pakket. Als er twee ondertekenaars zijn, vindt een samenspraak plaats tussen beide bewindslieden. In de Tweede Kamer heeft de minister de verdediging op zich genomen. Dat was de consequentie van het feit dat

ik juist terugkwam van een reis. Op dat moment was ik niet gedisponeerd, anders zou ik hebben geslapen in de Tweede Kamer. Er worden wel eens vragen gesteld waarom dan de één en dan de ander in het parlement verschijnt. Wellicht herinnert u zich dat kort geleden zo'n discussie heeft plaatsgevonden aan de overkant. Dat was het geval bij het wetsvoorstel inzake limitering van de alimentatieduur. Daarover zijn zelfs kamervragen gesteld. Het is toen heel duidelijk gemaakt, dat aan de Schedeldoekshaven wordt beslist wie een bepaalde verdediging op zich neemt. Daarmee heeft niets uit te staan de vraag of wij van oordeel zijn, dat de verdediging in de Eerste Kamer van een andere orde is dan die in de Tweede Kamer.

Wij hebben het vandaag over een belangrijk wetsvoorstel. Ik ben blij met de toezegging van een aantal fracties, dat zij hun steun aan dit wetsvoorstel zullen geven. Ik ben mevrouw Bolding dankbaar voor haar korte, maar zeer indringende inleiding. Datgene wat over oorlogsmisdaden en oorlogsmisdadigers in dit verband is neergeschreven in de schriftelijke voorbereiding en is besproken in de mondelinge behandeling, behoort tot de wetgeschiedenis. Ik kan dat van harte onderstrepen. Het gaat om wetgeschiedenis. Later kan worden bezien welke conclusies men hieruit wil afleiden.

De heren Glasz en Schuurman hebben gezegd, van mening te zijn dat door dit wetsvoorstel de ministeriële verantwoordelijkheid in werking treedt. In hun optiek zou dat betekenen dat er een nieuwe situatie ontstaat na de grondwetswijziging van 1983, die voorschrijft dat er een gratiwet moet komen. Ik dank mevrouw Bolding, die heeft gezegd dat wij althans op dit punt op tijd zijn. Ik denk dat dit wetsvoorstel voor 17 januari in het Staatsblad kan verschijnen.

De opvatting dat na 1983 een breuk ontstaat — of dat er een andere lijn wordt ingezet — ontken ik. Ik voel mij meer thuis bij de opvattingen die de heer Van Veldhuizen heeft uitgesproken, namelijk dat er niets verandert op het punt van de gratie. Mijnheer de Voorzitter! Ik zou het zo willen zeggen. Datgene wat gebeurt onder het vigerende gratiebesluit van 1976 wordt op basis van dit wetsvoorstel tot een andere — dat wil zeggen